

**Středočeský kraj**

## Spolupráce základních škol a orgánů sociálně-právní ochrany dětí Středočeského kraje

Benešov 2. 10. 2019

### **Základní principy spolupráce ZŠ a OSPOD**

- Odborem školství vydán letos metodický pokyn spolupráce ZŠ a OSPOD
  - Představeno na poradách ředitelů ZŠ (Seč, Nesuchyně)
  - Závazný pro všechny OSPOD Středočeského kraje
- Základní témata spolupráce a vysvětlení role aktérů a jejich pravomocí při řešení situace (záškoláctví, šikana, CAN, Návykové látky, apod.)
- Základními principy:
  - Škola má vlastní prostředky k řešení situace (školní řád, výchovná komise, výchovná opatření)
  - Škola má povinnost vyčerpat vlastní možnosti práce a doporučení dalších odborníků
  - Rodina má právo na vlastní autonomii a výchovu dítěte (zakotvení autonomie rodiny v ústavě)

METODICKÉ SETKÁNÍ PRACOVNÍKŮ OSPOD STŘEDOČESKÉHO KRAJE, PRAHA, 14. 2. 2019

### Vymezení pravomocí OSPOD

- Vymezení práv a povinností OSPOD zákonem o sociálně-první ochraně dětí
- OSPOD oprávněn aktivně pracovat pouze s dětmi, které jsou vyhodnocené jako ohrožené (§ 6 ZSPOD)
  - Nestačí samotné naplnění toho, že je daná situace v § 6 uvedena (např. neplnění školní docházky)
  - Musí být zároveň splněny podmínky: trvalosti, intenzity, prokazatelného ohrožení dalšího vývoje
  - Nemůže být splněno v případě, kdy se rodiče samo snaží o řešení situace, mohou sami řešit situaci

### Základní vymezení rolí

- Popsané možnosti školy, OSPOD, vzájemné spolupráce
- Základní poradenství x práce s ohroženým dítětem (bez vyhodnocení ohroženosti dítěte, nelze s rodinou aktivně pracovat)
- Rodičovské kompetence (primární odpovědnost rodiče – pokud rodiče spolupracují s odborníky a mají snahu o řešení situace nemůže OSPOD více nabídnout)
- Povinnost školy vyčerpat vlastní možnosti práce s dítětem a rodinou (výchovná opatření, pohovor s rodiči a dítětem, doporučení odborné pomoci) – až v případě vyčerpání a zhoršující se situace možnost požádat o pomoc OSPOD
- OSPOD není represivním (přestupkovým) orgánem – předškolní vzdělání, záškoláctví
- OSPOD chrání nejlepší zájem konkrétního dítěte, nikoli kolektivu
- Dítě nelze umístit mimo rodinu jako sankci za jeho chování, docházku do školy

### Vyhodnocení situace a dítěte a jeho rodiny

- Základní nástroj práce OSPOD – odlišuje, které děti vyhodnoceny jako ohrožené a může s nimi OSPOD aktivně pracovat
  - Posouzení práva na autonomii rodiny (primární odpovědnost rodičů za výchovu dítěte, náležitý dohled).
    - X
    - Potřeba/nutnost prolomení autonomie a autoritativního vstupu státu.
  - Situaci lze stabilizovat jinými než veřejnoprávními prostředky (dobrovolnost, podpora).
    - X
    - Jde o nepřiměřené riziko a ohrožení příznivého vývoje dítěte, které musíme ochránit.

Posuzujeme tedy vždy: **zákonnost, oprávněnost, přiměřenost** zásahu

(musel jsem, zákonnými prostředky, nejméně omezujícím prostředkem) – **přínos x újma**

### Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny

- **Je dítě v ohrožení, a je splněna podmínka akutnosti, intenzity či trvalosti?** (*když nic neudělám dítě zemře, utrpí vážnou újmu, je ohroženo na vývoji, stav trvá dlouhou dobu a neustále se zhoršuje x není akutní ohrožení, stalo se to jednou, netrvá to dlouhodobě, situace se nezhoršuje*)
- **Mohou rodiče sami vyřešit situaci vlastními silami?** (*když jim něco doporučím, mohou to sami zkusit... ještě nic nevyzkoušeli, jsou jiné možnosti, rodičovská kompetence X rodiče odmítají, musím zasáhnout, jinak bude dítě ohroženo akutně*)
- **Je třeba zasáhnout z autoritativní role?** (zákonnost vstupu do autonomie rodiny + nejlepší zájem dítěte) (*Rodiče už vyzkoušeli všechno a neví si rady, potřebují pomoc X rodiče nespolupracují a instituce se již snažily a vyčerpaly vlastní možnosti.*)

### Vymezení pravomocí OSPOD

- Pokud nejsou splněny požadavky ohrožení dítěte, je OSPOD oprávněn poskytovat pouze základní poradenství (doporučení, jednorázový pohovor)
- Pokud splněny požadavky ohrožení dítěte, je zpracováno podrobné vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny (definovány potřeby, rizikové a ochranné faktory) a Individuální plán ochrany dítěte (nastavení cílů a kroků práce s rodinou ke stabilizaci situace)
- Pokud dítě vyhodnoceno jako ohrožené, právo OSPOD aktivní práce s rodinou (opakované pohovory, případové konference, šetření, propojení s dalšími službami)

### Vymezení pravomocí OSPOD

- **Mlčenlivost** – OSPOD oprávněn pouze sdělit, zda dítě vyhodnoceno jako ohrožené (výjimkou případová konference)
- **Podání návrhu na umístění dítěte mimo rodinu** – OSPOD není represivním orgánem. Ústavní výchova není sankčním opatřením a nemůže být trestem za chování dítěte (protiústavní). OSPOD musí dodržovat postupnou práci s rodinou a navazování jednotlivých metod práce (výjimka akutní ohrožení dítěte).
- **Princip nejlepšího zájmu dítěte** – právo dítěte na rodinu a rodinný život
- **Rodičovské kompetence** – právo rodiny řešit situaci sama.
- **OSPOD chrání dítě, ne kolektiv**

### Záškoláctví

- Povinnost školy vyčerpat vlastní možnosti řešení situace (výchovná komise, doporučení řešení, výchovná opatření)
- Do 10 neoml. hodin řeší škola samostatně (zápis s dohodnutými kroky), nad 10 neomluvených hodin svolání VK (lze pozvat i OSPOD), nad 25 neomluvených hodin zaslání oznámení o pokračujícím záškoláctví správnímu orgánu (na vědomí OSPOD), škola využívá výchovných opatření.
- Povinnost školy řádně zdokumentovat její kroky a snahu o nápravu

*„je úlohou školy zjišťovat možné příčiny záškoláctví a jednat s rodiči o postupu k nastolení žádoucího stavu“*

*„pouhá skutečnost, že rodiče neplní své povinnosti nebo že dítě zanedbává školní docházku, bez dalšího neznamená, že se jedná o ohrožené dítě, k jehož ochraně je třeba zásahu OSPOD“*

V případech záškoláctví mohou nastat praktické situace, kde nebude moci OSPOD již činit další opatření, i když se situace z pohledu školy nebude nijak zlepšovat. Nebude totiž mít zákonné důvody pro jejich využití.

### Záškoláctví

- V souvislosti se „záškoláctvím“ je ovšem třeba uvést, že věta druhá čl. 33 odst. 1 Listiny („školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon“) **pouze rozvíjí první větu téhož odstavce, která je určující: „každý má právo na vzdělání“.** Nucená návštěva školy je tedy odvozena od práva každého (tedy nejen dítěte) na vzdělání, nikoli naopak. Právo na vzdělání nemá zdroj v úvodních základních právech a na rozdíl od komplexu práv směřujících k ochraně rodinného života se jej také nelze dovolávat přímo, ale podle čl. 41 Listiny platí, že „práv [ve školském kontextu také „povinnosti“] uvedených v - čl. 33 - Listiny je možno se domáhat pouze v mezích zákonů, které tato ustanovení provádějí“. Článek 33 Listiny o vzdělání je uveden až za články vztahujícími se k ochraně rodinného života. V těchto souvislostech je tak zcela zřejmé, že **„základní lidské právo na ochranu rodinného života“ je podstatně důležitější, než „pouhé“ sociální, resp. „školské“ právo „na vzdělání“,** vyžadující ke své realizaci navíc ještě prováděcí zákon. **Třeba dále upozornit, že v ČR neexistuje žádná „učební nebo studijní povinnost“.** Slova komentovaného ustanovení písm. c) „zanedbávají školní docházku“ jsou tedy zmatečná, neboť se jimi rozumí výlučně „zanedbávání povinné školní docházky“
- Jde-li o „zanedbávání povinné školní docházky“, je ovšem zřejmé, že se jedná o méně závažnou závalu, která nedosahuje nikdy intenzity ohrožení dítěte podle § 6.

(komentář k ZŠPOD., § 6 – Mgr. Křístek)

### Šikana

- Primární odpovědnost za posouzení závažnosti šikany, její šetření a řešení má škola. Ta je také odpovědná za případnou žádost o pomoc zvenčí, která však nemůže být směřována na OSPOD, ale např. na pedagogicko - psychologické poradny, středisko výchovné péče nebo neziskovou organizaci, které mohou pomoc právě s procesem šetření a řešení situace.
- Vstup OSPOD do procesu řešení situace před zcela jasným pojmenováním situace a toho, kdo je v dané situaci obětí a agresorem
- Pro vzájemnou spolupráci mezi školou a OSPOD v této situaci lze doporučit, aby škola v rámci závěrečného řešení situace svolávala **výchovnou komisi**, na které bude OSPOD přizván
- Pokud škola žádá OSPOD o spolupráci, je třeba, aby podala **konkrétní zprávu** o dosud učiněných opatřeních a krocích

### Neplnění školních povinností

- Jasně definovaný postup školy – škola musí vyčerpat vlastní možnosti řešení
- Aktivně je OSPOD oprávněn s rodinou pracovat pouze za předpokladu, že je dítě vyhodnoceno jako ohrožené - *Nelze zasahovat v případě, kdy škola nevyčerpala vlastní možnosti, není výrazné ohrožení nezletilého na vývoji, řešení náleží do rodičovské kompetence (oblečení dítěte, podezření na vší, nenošení svačiny).*
- Stejný postup u dětí s duševním onemocněním
  - Pokud rodiče spolupracují s odborníky, nemá možnost OSPOD činit nějaké další kroky.
  - Úmluva o právech osob se zdravotním postižením - poskytovat takovému dítěti především „pomoc přiměřenou jejich zdravotnímu postižení a věku“.
  - Škola musí mít nastavené mechanismy práce s takovým dítětem
- Jakýkoli projev nezletilého, který ohrožuje sebe nebo okolí, je oprávněna v dané situaci řešit výhradně škola přivoláním RZS nebo PČR.

### Návykové látky

- OSPOD je povinen každé oznámení školy na možné užívání OPL prošetřit a vyhodnotit možné ohrožení dítěte. V případě, kdy zjistí možné akutní ohrožení nezletilého, je oprávněn činit opatření na jeho ochranu a zajištění zdraví.
- V případě podezření na distribuci OPL, které je trestným činem, je OSPOD informován ze strany PČR.
- Vůči škole má i v těchto případech OSPOD povinnost mlčenlivosti a není oprávněn škole sdělovat jakékoli informace o postupu v práci s rodinou nebo o postupu ze strany PČR.
- řešení situace a pomoci dítěti – svolání výchovné komise, které se bude OSPOD účastnit a bude moci získat lepší představu o celé situaci
- OSPOD není oprávněn k testování na přítomnost OPL ani k zadržení dítěte

### CAN

- V případě, kdy má škola podezření, že by mohlo být dítě ohroženo ze strany rodičů nebo odpovědných osob za výchovu CAN syndromem nebo domácím násilím, je nezbytné kontaktovat OSPOD a PČR.
- V případě oznámení školy o tom, že se může jednat o dítě ohrožené CAN nebo domácím násilím, je takové dítě automaticky vyhodnoceno jako ohrožené a zároveň je taková skutečnost řešena naléhavě.
- OSPOD a PČR musí škola také kontaktovat i v případech, kdy jde o situace dlouhodobějšího charakteru, které nesou známky možného CAN syndromu nebo domácího násilí.

### **Vzájemné spory rodičů**

- Pokud jeden z rodičů není omezen na své rodičovské odpovědnosti, není soudem vydán zákaz styku, není vydáno Usnesení o vykázaní (kde je dítě uvedeno jako osoba ohrožená domácím násilím) má stejná práva jako druhý rodič spočívající zejména v právu na osobní styk s dítětem a právo na informace.
- Pokud jeden z rodičů tvrdí, že má rozhodnutím soudu (předběžným opatřením) dítě svěřeno do péče, má škola právo žádat kopii takového výroku
- V případě, že by rodič žádným pravomocným nebo vykonatelným rozhodnutím soudu nedisponoval, je třeba plně respektovat stejná práva obou rodičů a dítě předat i druhému zákonnému zástupci.
- V případě přímého konfliktu rodičů ve škole před dítětem je třeba volat PČR.

### **Vzájemné spory rodičů**

- Pokud jeden z rodičů není omezen na své rodičovské odpovědnosti, není soudem vydán zákaz styku, není vydáno Usnesení o vykázaní (kde je dítě uvedeno jako osoba ohrožená domácím násilím) má stejná práva jako druhý rodič spočívající zejména v právu na osobní styk s dítětem a právo na informace.
- Pokud jeden z rodičů tvrdí, že má rozhodnutím soudu (předběžným opatřením) dítě svěřeno do péče, má škola právo žádat kopii takového výroku
- V případě, že by rodič žádným pravomocným nebo vykonatelným rozhodnutím soudu nedisponoval, je třeba plně respektovat stejná práva obou rodičů a dítě předat i druhému zákonnému zástupci.
- V případě přímého konfliktu rodičů ve škole před dítětem je třeba volat PČR.



## **ZÁVĚR**

---

- **Metodický pokyn** Spolupráce základních škol a orgánů sociálně-právní ochrany dětí Středočeského kraje
  - <https://www.kr-stredocesky.cz/web/skolstvi/obecni-skolstvi-ms-zs-zus>
  - <https://www.kr-stredocesky.cz/web/socialni-oblast/metodicke-pokyny-a-stanoviska>

Děkuji za pozornost

Mgr. Josef Smrž – metodik SPOD, smrz@kr-s.cz, tel. 257 280 587